

MOTU PROPRIO PIA X. O POSVÁTNÉ HUDBĚ

z 22. listopadu 1903.

I. VŠEOBECNÉ ZÁSADY

1. Posvátná hudba jakožto nedílná (integrální) část slavné liturgie má s ní společný všeobecný cíl, totiž slávu Boží a posvěcení i vzdělání věřících. Přispívá k zvětšení krásy a lesku církevních obřadů, a jako její hlavní úkol je přiodívat vhodnou melodií liturgický text, jenž se předkládá myslí věřících, tak její vlastní účel je dodávati textu samému větší účinnosti, aby věřící takto byli snáze rozniceni ke zbožnosti a lépe se připravili na přijetí plodů milosti, které pocházejí ze slavení přesvatých tajemství.

2. Posvátná hudba musí tedy míti ve vynikajícím stupni vlastnosti, jež jsou vlastní liturgii, a to především posvátnost, správnost forem; odtud sám sebou vyplývá jiný její rys, totiž všeobecnost.

Musí být posvátná, a tedy prosta všeliké světskosti netoliko sama v sobě, nýbrž i ve způsobu, jakým bývá podávána od účinkujících.

Musí být pravým uměním, neboť není možno, aby jinak měla na ducha posluchačů onu působivost, které chce Církev dosíci, přijímajíc do své liturgie zvukové umění.

Ale musí býti zároveň všeobecná v tom smyslu, že třebas je dovoleno každému národu užívati při církevních skladbách oněch zvláštních forem, které jaksí tvoří odlišný ráz jeho vlastní hudby, přece mají být podřízeny hlavním rysům posvátné hudby takovým způsobem, aby nikdo z jiného národa při jejich poslouchání neměl nepříznivý dojem.

II. DRUHY POSVÁTNÉ HUDBY

3. Tyto vlastnosti jsou v nejvyšším stupni v gregoriánském chorálu, který je proto vlastním zpěvem, který zdělila po předcích, jež žárlivě střežila po dlouhá staletí ve svých liturgických knihách, jež jako svůj přímo předkládá věřícím, jež výhradně předpisuje v některých částech liturgie a jež nejnovější bádání tak šťastně přivedlo k jeho původní ryznosti a čistotě.

Z těchto důvodů byl gregoriánský zpěv vždycky pokládán za nejvyšší vzor posvátné hudby, a možno stanoviti vším právem tento všeobecný zákon: Chráněná skladba je tím posvátnější a liturgičtější, čím více se blíží svým rytmem, svou inspirací a svou lahodou gregoriánské melodii, a tím méně je hodna chrámu, čím více se vzdaluje od tohoto nejvyššího vzoru.

Starobylý, tradiční gregoriánský zpěv se má tedy hojně zavádět k bohoslužebným úkonům, a buďte všichni přesvědčeni, že žádný církevní úkon nepozbude na své slavnosti, i když nebude doprovázen jinou hudbou než jenom touto.

Obzvláště budiž bedlivě zaváděn gregoriánský zpěv mezi lid, aby věřící zase byli činněji účastni církevních obřadů, jak bývalo za starodávna.

4. Uvedené vlastnosti má také v nejvyšším stupni klasická polyfonie, zvláště římské školy, jež v 16. století dosáhla vrcholu své dokonalosti dílem Petra Aloise Palestriny, a i nadále tvořila skladby výtečné hodnoty liturgické i hudební. Klasická polyfonie se velmi blíží nejvyššímu vzoru veškeré posvátné hudby, a z toho důvodu zasloužila, aby spolu s gregoriánským zpěvem byla přibrána k nejslavnějším obřadům Církvě, jako jsou obřady papežské. Třeba tedy, aby i ona byla hojně

zaváděna do církevních obřadů, zvláště v nejpřednějších basilikách, v katedrálních chrámech, v kostelích seminářů a jiných církevních ústavů, kde nebývá nedostatek potřebných prostředků.

5. Církev vždycky uznávala a podporovala pokrok v umění, připouštějíc k bohoslužbě všechno, co dobrého a krásného dovedl člověk vynalézt během staletí, dbajíc ovšem vždy liturgických zákonů. Proto i moderní hudba je připouštěna do chrámu, poněvadž i ona vytváří skladby takové hodnoty, rozvahy a vážnosti, že nikterak nejsou nedůstojné liturgických úkonů.

Ježto však moderní hudba se dala hlavně do služeb světských, bude třeba s větší bedlivostí přihlížeti k tomu, aby hudební skladby moderního slohu, které se připouštějí do chrámu, neobsahovaly nic světského, nepřipomínaly divadelní motivy a nebyly vytvořeny na způsob světských kusů ani ve svých vnějších formách.

6. Mezi rozličnými druhy moderní hudby nejméně vhodný k doprovodu bohoslužebných úkonů je sloh divadelní, jenž byl v minulém století v nejvyšším rozmachu, zvláště v Itálii. Tento sloh svou povahou je největší protivou gregoriánského zpěvu a klasické polyfonie, a tudíž protivou nejdůležitějšího zákona každé dobré posvátné hudby. Mimo to vnitřní stavba, rytmus a tak zvaná konvenčnost tohoto slohu odpovídají jen velmi špatně požadavkům pravé liturgické hudby.

III. LITURGICKÝ TEXT

7. Vlastní jazyk římské Církve je latina; je tudíž zakázáno při slavných liturgických úkonech zpívat něco řečí lidovou; tím více tedy, zpívat lidovou řečí proměnlivé neb obecné části mše nebo officia.

8. Ježto pro každý liturgický úkon jsou určeny texty, které lze přednášet v hudebním zpracování, a rovněž pořad, v němž se mají přednášet, není dovoleno ani převraceti tento pořad, ani zaměňovati předepsané texty libovolnými jinými, nebo vynechávati je zcela neb i jen částečně, jestliže liturgické rubriky nedovolují nahradit varhanami některé verše, zatím co tyto verše jsou na kůru prostě odrecitovány. Podle zvyku římské církve je dovoleno při slavné mši zpívat pouze vložku (motetto) k nejsv. svátosti po Benedictus. Je také dovoleno, když se dozpívá předepsané mešní offertorium, ve zbývajícím čase přednést krátkou vložku na slova Církvi schválená.

9. Liturgický text má být zpíván, jak je v knihách, bez pozměňování nebo přehazování slov, bez nenáležitých opakování, bez kouskování slabik, a naslouchajícím věřícím vždy srozumitelně.

IV. VNĚJŠÍ FORMA POSVÁTNÝCH SKLADEB

10. Jednotlivé části mše a officia mají zachovati také hudebně ono pojetí a onu formu, kterou jim dala církevní tradice a která je dosti dobře vyjádřena v gregoriánském zpěvu. Rozdílný je tedy způsob skladby introitu, graduale, antifony, žalmu, hymnu, Gloria in excelsis atd.

11. V jednotlivostech ať se zachovávají tato pravidla:

a) Mešní .Kyrie, Gloria, Credo atd. mají zachovat jednotu skladby, vlastní jejich textu. Není tedy dovoleno skládati je v samostatné kusy tak, aby každý z těchto kusů tvořil uzavřenou hudební skladbu, která by se mohla od ostatního oddělit a nahradit jinou.

b) Při zpívaných nešporách mají být pravidelně zachovávány předpisy biskupského ceremoniálu, který předpisuje gregoriánský chorál pro žalmování a připouští figurální hudbu pro verše Gloria Patri a pro hymnus.

Při větších slavnostech bude však dovoleno střídati gregoriánský zpěv s tak zvanými falsibordony nebo s verši podobným způsobem vhodně složenými.

Někdy bude možno také dovolit, aby jednotlivé žalmy se přednášely vícehlase, jen když je v takových skladbách zachována vlastní forma žalmování, to jest, když skladba, vytvořená na motivy nové nebo na motivy vzaté z gregoriánského zpěvu nebo podle něho napodobené, činí dojem žalmu, střídavě přednášeného.

Jsou tedy navždy vyloučeny a zakázány tak zvané koncertní žalmy.

c) V církevních hymnech budiž zachována tradiční forma hymnu. Není tudíž dovoleno skládat na př. *Tantum ergo* takovým způsobem, že by první sloka byla romance, kavatina, adagio, a *Gemitori* pak allegro.

Nešporní antifony mají být přednášeny pravidelně svou vlastní gregoriánskou melodií. Kdyby se však v některém jednotlivém případě zpívaly vícehlase, nikdy nesmějí mít formu koncertní melodie, ani rozsah moteta nebo kantáty.

V. ZPĚVÁCI

12. Kromě melodií, které přísluší celebrantovi u oltáře a přísluhujícím a které mají být vždy v gregoriánském zpěvu bez jakéhokoli doprovodu, všechen ostatní liturgický zpěv přísluší sboru kleriků, a proto kostelní zpěváci, i když jsou to lidé svěští, zastupují vlastně církevní sbor. Proto hudební skladby, jež přednášejí, mají aspoň z největší části zachovávat ráz hudby sborové.

Tím se nerozumí, že je úplně vyloučen sólový hlas. Nesmí však nikdy převládat při posvátných úkonech tak, že by většina liturgického textu byla provedena tímto způsobem; spíše má mít ráz prostého naznačení nebo melodického náběhu a býti těsně připjat k ostatní sborové skladbě.

13. Z téže zásady plyne, že zpěváci mají v kostele pravý liturgický úřad, a že osoby ženské, jsouce nezpůsobilé k takovému úřadu, nemohou být připuštěny k účinkování v chóru nebo v hudebním sboru. Chce-li se tedy použít hlasů sopránových neb altových, buďtež k tomu vzati chlapi, podle prastarého obyčeje Církve.

14. Konečně ať se nepřipouštějí k účinkování v kostelním sboru než osoby osvědčené zbožnosti a počestného života, které svým skromným a zbožným chováním při liturgických úkonech se ukazují hodný svatého úřadu, který vykonávají. Bude také vhodné, aby zpěváci, když zpívají v kostele, si oblékli církevní oděv (talár) a rochetu; a jestliže místo, kde se zpívá, je vystaveno zrakům lidu, bude vhodné, aby byli zakryti mřížovím.

VI. VARHANY A NÁSTROJE

15. Ačkoli vlastní církevní hudba je hudba čistě vokální, přece je dovolena také hudba s průvodem varhan. V některém jednotlivém případě, v náležitých mezích a s příslušnými ohledy, bude možno také připustit jiné nástroje, ale nikdy bez zvláštního povolení ordinářova, podle předpisu biskupského ceremoniálu.

16. Ježto zpěv má vždy převládat, proto varhany nebo jiné nástroje jej mají prostě podpírat, a nikdy ho nepotlačovat.

17. Není dovoleno předesílati zpěvu dlouhé přede hry nebo přerušovati jej kusy meziher.

18. Hra na varhany při doprovodech zpěvu, v přede hrách, mezihrách a podobně, má se řídit nejen vlastním rázem tohoto nástroje, nýbrž má obsahovat všechny vlastnosti, jež má pravá posvátná hudba a jež byly shora uvedeny.

19. Je zakázáno užívat v kostele klavíru, jakož i nástrojů hřmotných nebo rozmarných, jako bubnu, bubínku, činelů, zvonků a podobně.

20. Je přísně zakázáno tak zvaným hudebním kapelám hráti v kostele; jen v některém zvláštním případě, dá-li k tomu ordinář souhlas, bude dovoleno připustit omezený, rozumný a prostoru přiměřený výbor dechových nástrojů, je-li ovšem skladba i doprovod psán ve slohu vážném, vhodném a vesměs podobném doprovodu varhan.

21. Při slavnostech mimo chrám smí biskup připustit hudební kapelu, nehrají-li se však nikterak kusy světské. Bylo by žádoucí, aby se při takových příležitostech hudební výkony omezily na doprovod nějaké duchovní písně latinské nebo lidové, přednášené zpěváky nebo zbožnými družinami, jež se účastní průvodu.

VII. DÉLKA LITURGICKÉ HUDBY

22. Není dovoleno, aby kněz u oltáře musil pro zpěv nebo hru čekat déle než vyžaduje liturgický obřad. Podle církevních předpisů Sanctus při mši sv. má být dozpíváno před pozdvihováním, a proto také celebrant má mít v této věci ohled na zpěváky.

23. Všeobecně se musí odsoudit jako nejhorší zlořád, aby při církevních úkonech liturgie byla podružnou a takřka podřízenou hudbě, neboť hudba je pouze část liturgie a její pokorná služebnice.

VIII. ZVLÁŠTNÍ OPATŘENÍ

24. Aby bylo přesně vykonáno všechno, co zde bylo stanoveno, biskupové, jestliže tak už neučinili, necht' zřídí ve svých diecésích zvláštní komisi z osob opravdu povolovaných pro věci posvátné hudby, a jí způsobem, jež uznají za nejvhodnější, ať je svěřen úkol bdění nad hudbou, která se provádí v jejich chrámech. Necht' dbají nejen o to, aby hudba byla v sobě dobrá, ale aby také odpovídala silám zpěváků a byla vždy dobře prováděna.

25. V seminářích kleriků a v církevních ústavech necht' podle tridentských předpisů všichni bedlivě a s láskou pěstují tradiční gregoriánský zpěv, a představení nešetřte v této věci povzbuzováním i pochvalou svým podřízeným jinochům. Taktéž, kde je to možné, budiž pečováno o zřízení pěvecké školy (schola cantorum) mezi kleriky, která by prováděla posvátnou polyfonii a dobrou liturgickou hudbu.

26. Při řádných hodinách liturgie, morálky a církevního práva, které se dávají studujícím theologie, nebudiž opomíjeno dotýkati se věcí, jež se zvláště vztahují k základům a zákonům posvátné hudby, a tato nauka necht' je doplňována zvláštními přednáškami o estetice posvátného umění, aby klerici nevycházeli ze semináře, postrádající všech těchto poznatků, které jsou nutné k úplnému církevnímu vzdělání.

27. Budiž pečováno, aspoň u hlavních chrámů, o obnovu starých Pěveckých škol, jak to bylo s nejlepším zdarem již uskutečněno na velmi četných místech. Horlivému kněžstvu není nsnadné zavésti takové školy i při menších a venkovských kostelích, ba nalezne v nich velmi snadnou pomoc, jak shromáždit k sobě mládež i dospělé s vlastním užitekem a vzděláním lidu.

28. Budiž dbáno, aby všemožně byly udržovány a zvelebovány vyšší školy posvátné hudby, kde již existují, a aby byly zakládány, kde dosud nejsou. Je velmi důležité, aby se Církev sama starala o vyučení svých ředitelů kůru, varhaníků i zpěváků, podle zásad posvátného umění.

IX. ZÁVĚR

Nakonec nabádáme ředitele kůru, zpěváky, osoby duchovní, představené seminářů, ústavů a řeholních řádů, faráře a správce chrámů, kanovníky kolegiální a sídelní, a především biskupy, aby napomáhali se vši horlivostí těmto moudrým opravám, po nichž se dlouhý čas toužilo a jichž se všichni svorně dovolávali, aby nepadlo opovržení na církevní autoritu samu, která je mnohokrát předložila a nyní je znovu vštěpuje.

Dáno z našeho apoštolského paláce ve Vatikáně, v den panny a mučednice sv. Cecílie, 22. listopadu 1903, prvního roku našeho pontifikátu.

Pius P. P. X.

Český překlad převzat z knihy:

Antonín ČALA, *Duchovní hudba*. Olomouc 1946. Dodatek 1, s. 208-215.